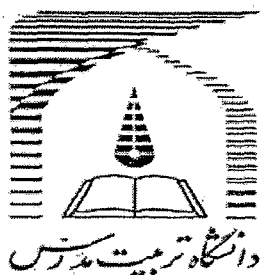

۸۵۴
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۱۴۶۹

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دکتری رشته حقوق خصوصی

تبیین حقوقی و فقهی ماهیت و ویژگی‌های
قراردادهای اختیار معامله

جواد حسین زاده

راهنما: دکتر عبدالحسین شیروی

مشاورین: دکتر محمد عیسائی تفرشی و دکتر محمود صادقی

۱ / ۴ / ۱۳۸۸

کتابخانه مرکزی
تربیت مدرس

بهمین ۱۳۸۷

۱۱۴۶۹

تاییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از رساله دکتری

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی رساله آقای جواد حسین زاده تحت عنوان: «تبیین حقوقی و فقهی ماهیت و ویژگی‌های قراردادهای اختیار معامله» را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه دکتری پیشنهاد می‌کنند.

امضاء	رتبه علمی	نام و نام خانوادگی	اعضای هیأت داوران
	استاد	آقای دکتر عبدالحسین شیروی	۱- استاد راهنما
	دانشیار	آقای دکتر محمد عیسایی تفرشی	۲- استاد مشاور
	استادیار	آقای دکتر محمود صادقی	۳- استاد مشاور
	دانشیار	حجه الاسلام سید عباس موسویان	۴- استاد ناظر
	استادیار	آقای دکتر ستار زرکلام	۵- استاد ناظر
	استادیار	آقای دکتر مرتضی شهبازی نیا	۶- استاد ناظر
	استادیار	آقای دکتر محمدباقر پارساپور	۷- استاد ناظر
	دانشیار	آقای دکتر محمدجعفر حبیب زاده	۸- نماینده تحصیلات تکمیلی

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی

دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست های دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران ، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان ، دانش آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عناوین پایان نامه ها ، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است ، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان نامه / رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق مادی و معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارثه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تائید استاد راهنمای اصلی ، یکی از اساتید راهنما ، مشاور و یا دانشجوی مسئول علمی مستخرج از پایان نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره : در مقالاتی که پس از دانش آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان نامه/ رساله نیز منتشر می شود باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب و یا نرم افزار و یا آثار ویژه حاصل از نتایج پایان نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکدهها ، مراکز تحقیقاتی ، پژوهشکدهها ، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت دانشگاه و براساس آئین نامه های مصوب انجام شود.

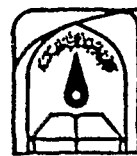
ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره ملی ، منطقه ای و بین المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان نامه/ رساله

و تمامی طرح های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم الاجرا است.

حسن زکریا

بسمه تعالی

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱ در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲ در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:
«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد / رساله دکتری نگارنده در رشته است
که در سال در دانشکده دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم / جناب آقای دکتر ، مشاوره سرکار خانم / جناب آقای دکتر و مشاوره سرکار خانم / جناب آقای دکتر از آن دفاع شده است.»

ماده ۳ به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴ در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵ دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶ اینجانب محترم رساله دانشجوی رشته حقوق خصوصی مقطع دکتری تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی:
تاریخ و امضا:

اگر ارزشی داشته باشد تقدیم به او که
خواهشدارم

«تقدیر و تشکر»

با سپاس و ستایش خدای را که خردبخش و بنده نواز است و با درود و سلام به پیامبر عظیم الشان اسلام و ائمه معصومین(ع) که چراغ هدایت بشریت هستند.

اکنون که نگارش و تدوین رساله حاضر به یاری خداوند منان و عنایت ائمه هدی(ع) به پایان رسیده است. بر خود لازم می‌دانم از تمامی کسانی که در سایه صبر، بردباری، تشویق و حمایت‌هایشان توانستم در آرامش و فراغ خاطر نگارش این رساله را به اتمام برسانم تقدیر و تشکر نمایم، به ویژه از:

* جناب آقای دکتر عبدالحسین شیروی استاد محترم راهنما که دقت موشکافانه و توصیه‌های مشفقانه ایشان در انجام بهتر این تحقیق بسیار مؤثر بوده است.

* جناب آقای دکتر محمد عیسائی تفرشی که همواره راهنما و در این رساله مشاوره دقیق برای این جانب بوده و در طول تحقیق با ارائه نقطه نظرات ارزنده خود یاریم نمودند.

* جناب آقای دکتر محمود صادقی که زحمت مشاوره این رساله را عهده دار گردیدند و با مشاوره‌های ارزشمند خود بر غنای مطالب افزودند.

* استادان محترمی که داوری این رساله را با بزرگواری و سعه صدر پذیرا شدند.

«چکیده»

قرارداد اختیار معامله توافقی است که به موجب آن یک طرف قرارداد با پرداخت وجهی به طرف دیگر قرارداد حق خرید یا فروش مالی را با قیمت مشخص و تا زمانی معین در آینده بدست می‌آورد، بدون این که به چنین خرید یا فروشی متعهد باشد. قرارداد مزبور بصورت امروزی آن، یکی از ابزارهای مشتقه مالی و حاصل نوآوری بازارهای مالی جهانی است، ولی شکل ابتدایی آن از زمان‌های دور وجود داشته و به تدریج بر اساس نیازهای بازار توسعه و تکامل پیدا کرده است. در حقوق ایران نیز برخی از نهادهای مدنی و تجاری شناخته شده و سنتی با قرارداد مزبور شباهت بسیار دارد.

در نگاه اول قراردادهای اختیار معامله از عقود نو ظهور و واجد ایرادات عدیده‌ای بنظر می‌رسد، در حالی که تفحص و جستجو در زوایای پیدا و پنهان این نهاد جدید بسیاری از تردیدها را در خصوص صحت و اعتبار آن منتفی می‌سازد. جمعی از نویسندگان و فقیهان اهل سنت قراردادهای مزبور را از جهات مختلف از جمله جدید بودن، غرری بودن، قماری بودن و فقدان مالیت موضوع آن باطل دانسته‌اند. فقهای امامیه و حقوقدانان ایران هنوز به طور متقن در مورد این قراردادها اظهار نظر نکرده‌اند.

لزوم تنوع بخشیدن به ابزارهای مالی موجود در بازار سرمایه ایران از یک سو و ذکر نام این قراردادها در قانون اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴ از سوی دیگر، ضرورت انجام تحقیق در مورد صحت، اعتبار و آثار این قراردادها را در نظام حقوقی ایران مسجل کرده است. در این ارتباط، تحقیق حاضر تلاش دارد که ماهیت، وضعیت و ویژگی‌های این قراردادها را - بطور کلی و بدون وابستگی به بازاری خاص - از نظر حقوقی و فقهی تبیین کند.

نتایج حاصل از این تحقیق بیانگر این واقعیت است که قراردادهای اختیار معامله واجد تمامی شرایط اساسی صحت معامله از جهت فقهی و حقوقی (ماده ۱۹۰ قانون مدنی) بوده و انعقاد آن

«ملخص»

عقد اختيار الصفقة هو اتفاق يحصل أحد الطرفين بموجبه و بدفع مبلغ إلى الطرف الثاني على حق بيع أو شراء أموال بسعر محدد و إلى أجل مسمى في المستقبل دون أن يعتبر ملتزما بهذا النوع من البيع أو الشراء. العقد المذكور بشكله الحالي يعتبر من الأدوات و الأساليب المالية و ناتجا عن الإبداع في الأسواق المالية العالمية لكنه كان سائدا بشكله البدائي منذ القدم و قد تطور و اكتمل شيئا فشيئا بما كانت توجهه الأسواق من الحاجات، و في القانون الإيراني نجد جهات و مؤسسات مدنية و تجارية معروفة و تقليدية تشابه العقد المذكور.

و في النظرة الأولى تبدو عقود اختيار الصفقة قسما من عقود مستحدثة و ذات مشاكل كثيرة في حين يزيل البحث و الدراسة في مكنوناتها و أبعادها كثيرا من الشكوك المثارة حول سلامتها و سريان مفعولها. هذا و ذهب بعض الكتاب و الفقهاء من أهل السنة إلى عدم مشروعية هذه العقود من أبعاد مختلفة كحدائثها و كونها مقامرة و فقدها للمالية الموضوعية لكن الفقهاء المعتقدين بالإمامية و أصحاب القانون الإيرانيين لم يبدوا آراءهم الجادة و الصريحة حول هذه العقود.

و ضرورة تنويع الأدوات المالية الموجودة في سوق الرأسمال الإيراني من جهة و إدراج اسم هذه العقود في قانون الأوراق الثمينة في الجمهورية الإسلامية الإيرانية المصادق عليه عام ٢٠٠٥م من جهة أخرى، قد أثبتنا لزوم الدراسات و البحوث حول سلامة و سريان مفعول و تأثير هذه العقود في القانون الإيراني. و في هذا المجال تحاول هذه الدراسة في تبیین ماهية هذه العقود و وضعها و مواصفاتها في نظام القانون و الفقه بشكل عام و دون الانتساب إلى سوق خاص.

إن نتائج هذه الدراسة تثبت أن عقود خيار الصفقة تفقد كافة الظروف الأساسية لسلامة الصفقة من الناحية الفقهية و القانونية المنصوص عليها في المادة ١٩٠ من القانون المدني و أنه لا بأس في إبرامها في إطار عقد الصلح أو العقود دون الإسم المنصوص عليه في المادة ١٠ من القانون المدني. هذا و قد تم في هذه الدراسة تحليل مواصفات هذه العقود و علاقات الطرفين فيها و ضمان التنفيذ و أسلوب ختمه.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه:
۳.....	(۱) تعریف مسأله:
۵.....	(۲) سوالات تحقیق:
۵.....	(۳) فرضیات تحقیق:
۶.....	(۴) سابقه و ضرورت تحقیق:
۷.....	(۵) اهداف تحقیق:
۷.....	(۶) روش تحقیق:
۷.....	(۷) قلمرو تحقیق:
۱۰.....	فصل اول: کلیات
۱۲.....	۱-۱- ابزارهای مشتقه مالی
۱۴.....	۱-۱-۱- قراردادهای آتی
۱۷.....	۱-۲-۱- قراردادهای اختیار معامله
۱۹.....	۱-۳-۱- قراردادهای معاوضه
۲۰.....	۲-۱- مفهوم قرارداد اختیار معامله
۲۴.....	۳-۱- اصطلاحات مرتبط با قرارداد اختیار معامله
۲۵.....	۱-۳-۱- قیمت اختیار
۲۵.....	۲-۳-۱- دارایی پایه
۲۶.....	۳-۳-۱- قیمت توافقی یا قیمت اعمال

- ۲۷.....۴-۳-۱- سررسید یا تاریخ انقضا.....
- ۲۷.....۵-۳-۱- حجم قرارداد.....
- ۲۸.....۴-۱- پیشینه قرارداد اختیار معامله.....
- ۳۲.....۵-۱- انواع قرارداد اختیار معامله.....
- ۳۲.....۱-۵-۱- به اعتبار نوع حق مورد انتقال.....
- ۳۳.....۱-۱-۵-۱- قرارداد اختیار خرید.....
- ۳۴.....۲-۱-۵-۱- قرارداد اختیار فروش.....
- ۳۷.....۲-۵-۱- به اعتبار ارزش قرارداد.....
- ۳۸.....۳-۵-۱- به اعتبار سر رسید.....
- ۳۹.....۴-۵-۱- به اعتبار نوع عرضه.....
- ۴۳.....۵-۵-۱- به اعتبار نوع بازار.....
- ۴۶.....۶-۵-۱- به اعتبار مال موضوع قرارداد نهایی.....
- ۴۷.....۱-۶-۵-۱- اختیار معامله سهام.....
- ۴۸.....۲-۶-۵-۱- اختیار معامله شاخص سهام.....
- ۴۹.....۳-۶-۵-۱- اختیار معامله قراردادهای آتی.....
- ۵۱.....۴-۶-۵-۱- اختیار معامله ارز.....
- ۵۲.....۶-۱- نهادهای مشابه قرارداد اختیار معامله.....
- ۵۲.....۱-۶-۱- حق تقدم.....
- ۵۳.....۲-۶-۱- اوراق مشارکت.....
- ۵۵.....۳-۶-۱- قرارداد موجد حق سرقتلی.....
- ۵۸.....۴-۶-۱- قرارداد تعهدیک‌جانبه به فروش یا خرید.....
- ۶۰.....۵-۶-۱- قرارداد اجاره به شرط تملیک.....

- ۶۲-۶-۶-۱- قرارداد تعهد به حفظ ایجاب.....
- ۶۶-۷-۱- فعالان بازارهای اختیار معامله.....
- ۶۶-۱-۷-۱- پوشش دهندگان خطر.....
- ۶۸-۲-۷-۱- سفته بازار.....
- ۷۰-۴-۷-۱- بر قرار کنندگان موازنه.....
- ۷۱-۸-۱- مزایا و معایب قرارداد اختیار معامله.....
- ۷۱-۱-۸-۱- مزایای قرارداد اختیار معامله.....
- ۷۱-۱-۱-۸-۱- مدیریت خطر.....
- ۷۳-۲-۱-۸-۱- برآورد قیمت.....
- ۷۳-۳-۱-۸-۱- افزایش کارایی بازار.....
- ۷۳-۲-۸-۱- معایب قرارداد اختیار معامله.....
- ۷۴-۱-۲-۸-۱- پیچیدگی و صعوبت.....
- ۷۴-۲-۲-۸-۱- توسعه اقتصاد کاغذی.....
- ۷۶- فصل دوم: انعقاد قرارداد اختیار معامله.....
- ۷۹-۱-۲- اراده طرفین.....
- ۸۰-۱-۱-۲- شرایط تأثیر قصد.....
- ۸۰-۱-۱-۱-۲- ایجاب و قبول.....
- ۸۳-۲-۱-۱-۲- مطابقت ایجاب و قبول.....
- ۸۷-۳-۱-۱-۲- توالی ایجاب و قبول.....
- ۸۸-۲-۱-۲- موانع تأثیر قصد.....
- ۸۸-۱-۲-۱-۲- موانع قانونی.....
- ۹۱-۲-۲-۱-۲- اشتباه.....

- ۹۱ ..... ۱-۲-۲-۱-۲- اشتباه مبطل قرارداد
- ۹۱ ..... ۱-۱-۲-۲-۱-۲- اشتباه در جنس
- ۹۳ ..... ۲-۱-۲-۲-۱-۲- اشتباه در شخص
- ۹۵ ..... ۲-۲-۲-۱-۲- اشتباه غیر مبطل قرارداد
- ۹۷ ..... ۲-۲- اهلیت طرفین
- ۹۸ ..... ۱-۲-۲- اهلیت قانونی
- ۹۹ ..... ۲-۲-۲- اختیار تصرف
- ۱۰۰ ..... ۱-۲-۲-۲- ورشکستگان
- ۱۰۱ ..... ۲-۲-۲-۲- کارگزاران و معامله‌گران
- ۱۰۱ ..... ۱-۲-۲-۲-۲- کارگزاران
- ۱۰۴ ..... ۲-۲-۲-۲-۲- کارگزار / معامله‌گر
- ۱۰۵ ..... ۳-۲-۲-۲-۲- شرایط اشتغال به کارگزاری
- ۱۰۷ ..... ۴-۲-۲-۲-۲- حدود اختیار کارگزاران
- ۱۱۲ ..... ۳-۲- موضوع قرارداد
- ۱۱۳ ..... ۱-۳-۲- ماهیت موضوع قرارداد اختیار معامله
- ۱۱۴ ..... ۱-۱-۳-۲- تحلیل موضوع قرارداد در بازار اولیه
- ۱۱۸ ..... ۲-۱-۳-۲- تحلیل موضوع قرارداد در بازار ثانویه
- ۱۲۰ ..... ۲-۳-۲- شرایط موضوع قرارداد اختیار معامله
- ۱۲۱ ..... ۱-۲-۳-۲- مالیت داشتن
- ۱۲۷ ..... ۲-۲-۳-۲- معلوم و معین بودن
- ۱۳۰ ..... ۱-۲-۲-۳-۲- نفی شائبه غرر
- ۱۳۲ ..... ۲-۲-۲-۳-۲- نفی شائبه قمار

- ۱۳۸.....مشروع بودن.....۳-۲-۳-۲
- ۱۳۹.....ماهیت اختیار خرید یا فروش.....۱-۳-۲-۳-۲
- ۱۴۴.....وجه تمایز اختیار خرید و فروش کلی با اختیار خرید و فروش جزئی.....۲-۳-۲-۳-۲
- ۱۴۹.....قابل انتقال بودن اختیار خرید یا فروش.....۳-۳-۲-۳-۲
- ۱۵۱.....مقدور بودن.....۴-۲-۳-۲
- ۱۵۶.....۴-۲- مشروعیت جهت قرارداد**
- ۱۵۹.....جهت نامشروع در عقد نهایی.....۱-۴-۲
- ۱۶۱.....اختیار معامله با انگیزه بورس بازی.....۲-۴-۲
- ۱۶۲.....بورس بازان قیمت پذیر.....۱-۲-۴-۲
- ۱۶۵.....بورس بازان قیمت ساز.....۲-۲-۴-۲
- ۱۶۸.....فصل سوم : ماهیت حقوقی قرارداد اختیار معامله**
- ۱۷۱.....۱-۳- تطبیق قرارداد اختیار معامله با عقد بیع.....
- ۱۷۲.....۱-۱-۳- موضوع عقد بیع.....
- ۱۷۲.....۱-۱-۱-۳- دیدگاه فقه.....
- ۱۷۲.....۱-۱-۱-۱-۳- ادله «عین بودن» مبیع.....
- ۱۷۵.....۲-۱-۱-۱-۳- ادله «حق بودن» مبیع.....
- ۱۸۳.....۲-۱-۱-۳- دیدگاه حقوق.....
- ۱۸۳.....۱-۲-۱-۱-۳- قانونگذار.....
- ۱۸۴.....۲-۲-۱-۱-۳- عرف.....
- ۱۸۵.....۳-۲-۱-۱-۳- رویه قضایی.....
- ۱۸۷.....۴-۲-۱-۱-۳- علمای حقوق.....
- ۱۸۸.....۳-۱-۱-۳- حاصل دو دیدگاه.....

- ۳-۱-۲- بیع اربون و قرارداد اختیار معامله ۱۹۰
- ۳-۱-۳- بیع خیاری و قرارداد اختیار معامله ۱۹۴
- ۳-۲- تطبیق قرارداد اختیار معامله با عقد صلح ۱۹۹
- ۳-۲-۱- تعریف عقد صلح ۲۰۰
- ۳-۲-۲- ویژگی‌های عقد صلح ۲۰۱
- ۳-۲-۳- صلح اختیار معامله در بازار اولیه ۲۰۴
- ۳-۲-۴- صلح اختیار معامله در بازار ثانویه ۲۰۸
- ۳-۲-۵- قابل صلح بودن اختیار خرید و فروش ۲۰۹
- ۳-۳- تطبیق قرارداد اختیار معامله با قرارداد بیمه ۲۱۲
- ۳-۳-۱- تعریف حقوقی و فنی قرارداد بیمه ۲۱۳
- ۳-۳-۲- اصول حاکم بر قرارداد بیمه ۲۱۵
- ۳-۳-۳- موضوع قرارداد بیمه ۲۱۶
- ۳-۳-۴- وجوه اشتراک قرارداد اختیار معامله با قرارداد بیمه ۲۱۸
- ۳-۳-۵- وجوه افتراق قرارداد اختیار معامله با قرارداد بیمه ۲۲۲
- ۳-۳-۶- حاصل تطبیق ۲۲۶
- ۳-۴- قرارداد اختیار معامله در قالب عقدی بی نام ۲۲۸
- ۳-۴-۱- مفهوم و قواعد ناشی از اصل حاکمیت اراده ۲۳۰
- ۳-۴-۲- مبانی اصل حاکمیت اراده ۲۳۲
- ۳-۴-۳- مبانی اعتبار قرارداد اختیار معامله به عنوان عقدی بی نام ۲۳۶
- ۳-۴-۳-۱- اصل صحت عقود و قراردادها ۲۳۸
- ۳-۴-۳-۲- عرف ۲۴۱
- ۳-۴-۳-۳- تفویض امور به انسان ۲۴۳

فصل چهارم: اوصاف، آثار و خاتمه قرارداد اختیار معامله.....	۲۴۵
۱-۴- اوصاف قرارداد اختیار معامله	۲۴۷
۱-۱-۴- لازم بودن.....	۲۴۸
۲-۱-۴- معاوضی بودن.....	۲۵۱
۳-۱-۴- عهدی بودن.....	۲۵۴
۴-۱-۴- فوری بودن.....	۲۵۶
۵-۲-۴- آزاد، ارشادی یا تحمیلی بودن (حسب مورد).....	۲۶۰
۶-۱-۴- قطعی بودن.....	۲۶۱
۷-۱-۴- رضایی یا تشریفاتی بودن (حسب مورد).....	۲۶۳
۸-۱-۴- مغایبی بودن.....	۲۶۴
۲-۴- روابط طرفین قرارداد اختیار معامله	۲۶۶
۱-۲-۴- روابط طرفین قرارداد اختیار خرید	۲۶۷
۱-۱-۲-۴- قبل از اعمال اختیار خرید و انقضاء مهلت قرارداد.....	۲۶۷
۲-۱-۲-۴- بعد از اعمال اختیار خرید.....	۲۷۲
۳-۱-۲-۴- بعد از انقضاء مهلت اختیار خرید.....	۲۷۳
۲-۲-۴- روابط طرفین قرارداد اختیار فروش.....	۲۷۴
۱-۲-۲-۴- قبل از اعمال اختیار فروش و انقضاء مهلت قرارداد.....	۲۷۴
۲-۲-۲-۴- بعد از اعمال اختیار فروش.....	۲۷۷
۳-۲-۲-۴- بعد از انقضاء مهلت اختیار فروش.....	۲۷۷
۳-۴- ضمانت اجرای قرارداد اختیار معامله.....	۲۷۸
۱-۳-۴- بازارهای بورس.....	۲۸۰
۱-۱-۳-۴- حساب ودیعه.....	۲۸۰

- ۲۸۳.....شرکت پایاپای و تسویه حساب ۲-۱-۳-۲
- ۲۸۵.....بازارهای خارج از بورس ۲-۳-۴
- ۲۸۶.....دریافت عین معین ۱-۲-۳-۴
- ۲۸۸.....دریافت عین کلی ۲-۲-۳-۴
- ۲۸۹.....معامله معارض با قرارداد اختیار خرید ۳-۲-۳-۴
- ۲۹۰.....نظریه صحت معامله معارض ۱-۳-۲-۳-۴
- ۲۹۲.....نظریه عدم نفوذ معامله معارض ۲-۳-۲-۳-۴
- ۲۹۶.....نظریه بطلان معامله معارض ۳-۳-۲-۳-۴
- ۲۹۹.....معامله معارض با قرارداد اختیار فروش ۴-۲-۳-۴
- ۲۹۹.....خاتمه قرارداد اختیار معامله ۴-۴
- ۳۰۰.....ایفای عهد از طریق تحویل دارایی پایه ۱-۴-۴
- ۳۰۳.....تبدیل تعهد از طریق تسویه نقدی ۲-۴-۲
- ۳۰۵.....تهاتر از طریق معامله معکوس ۳-۴-۴
- ۳۰۷.....انقضاء مدت ۴-۴-۴
- ۳۰۸.....سایر طرق خاتمه قرارداد اختیار معامله ۵-۴-۴
- ۳۱۰.....نتیجه گیری
- ۳۱۴.....فهرست منابع
- ۳۱۴.....۱- منابع فارسی
- ۳۲۳.....۲- منابع عربی
- ۳۳۰.....۳- منابع انگلیسی
- ۳۳۳.....چکیده انگلیسی

مقدمه:

در دهه‌های اخیر تحولات سریعی در عرصه اقتصاد جهانی حادث گردیده است. روند دائمی و شتابان جهانی شدن اقتصادها لزوم ایفای نقش پویای اقتصاد ایران اسلامی و یافتن جایگاه شایسته آن در این عرصه را مورد توجه قرار داده است.

نظریه پردازان و محققان علم اقتصاد اتفاق نظر دارند، به طور کلی تحرکات اقتصادی از دو بخش فعالیت‌های مالی و فعالیت‌های تولیدی متأثر می‌شود. ارتباط و مراوده تنگاتنگی که بین این دو بخش در فرایندهای مختلف وجود دارد، ساختار اقتصادی هر کشوری را تشکیل می‌دهد. بر اساس مبانی نظری و نتایج حاصل از تحقیقات انجام گرفته در زمینه ارتباط بین دو بخش مالی و بخش تولید در اقتصاد، نه تنها فرضیه تأثیر مثبت و معنادار توسعه مالی بر رشد و توسعه اقتصادی تأیید می‌شود. بلکه در رابطه علی متقابل بین این دو بخش تقدم با رشد بازارهای مالی است؛ زیرا بازارهای مالی همانند پلی است که پس‌انداز و سرمایه‌گذاری را به یکدیگر متصل می‌کند و سبب می‌گردد تا وجوه مازاد یک بخش به بخش اقتصادی دیگری که با کمبود منابع مالی مواجه است، منتقل گردد. نتایج تحقیقات بیانگر این واقعیت است که در کشورهای در حال توسعه برای دستیابی به رشد واقعی و توسعه منطقی اقتصاد، باید در مکانیزم فعالیت بازارهای مالی از طریق رفع موانع و مشکلات تجدید نظر شود.

در بخش مالی بازارهای سرمایه و پول متفقاً به رفع نیازهای کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت بنگاه‌های اقتصادی می‌پردازند لیکن به لحاظ ماهیت فعالیت‌های تولیدی که عمدتاً زمان بر هستند و فرایند طولانی‌تری دارند، نقش بازار سرمایه مؤثرتر و از اولویت بیشتری نسبت به بازار پول برخوردار است. به همین علت در اغلب کشورهای توسعه یافته که بازارهای مالی سازمان یافته دارند حجم فعالیت و نقش بازار سرمایه به مراتب از بازار پول گسترده‌تر است. این موضوع در کشورهای در حال توسعه که غالباً نقش دولت در فعالیت‌های مالی عمده‌تر است، بر عکس است به نحوی که در این کشورها بازار پول ارجح‌تر از بازار سرمایه است و همین امر یکی از موانع اصلی توسعه بازار سرمایه و به عنوان یک ضعف در نظام اقتصادی این کشورها مطرح است.^۱

در این زمینه، اقتصاد ایران در دهه‌های گذشته به لحاظ عدم تنوع ابزارهای مالی و عدم شفافیت بازارها و ساختارهای نامناسب سازمانی و همچنین فقدان شرایط جدی و سالم از یک فعالیت مالی کارآمد و پویا برای تجهیز و تخصیص بهینه منابع بهره‌مند نبوده لذا پیش‌بینی برنامه‌ای بلندمدت برای توسعه بازارهای مالی و مآلاً تحقق آن‌ها به طور کامل میسر نشده است. در این میان صرف نظر از تنگناهای قانونی، ساختاری و مدیریتی بازارهای مالی آنچه بیش از همه مورد توجه استادان و پژوهشگران مالی واقع شده است مسئله ضرورت تنوع بخشیدن به اوراق و ابزارهای مالی رایج در بازار است.

بحث ضرورت تنوع اسناد و ابزارهای مالی (از جمله قرارداد اختیار معامله) در ایران علاوه بر مشکلات ساختار بازار سرمایه، به مسئله انطباق آن با موازین شرعی و قانونی نیز مربوط می‌شود. متأسفانه عدم شناخت فقه اسلامی و یا عدم شناخت دقیق ماهیت ابزارهای مالی سبب گردیده است که اکثر ابزارهای رایج در بازارهای مالی جهان غیر شرعی و غیر قابل استفاده در کشورهای اسلامی اعلام گردد. حال آن‌که با شناخت دقیق ماهیت ابزارهای مزبور و با نگاهی

۱- محمد عباس زادگان، ارزیابی عملکرد صنعت بیمه کشور در بازار سرمایه، فصل نامه بیمه، س ۶، ش ۴، زمستان ۱۳۸۰، ص ۸۶